

PETROVICS ISTVÁN

Elöljárók, oklevéladás és városigazgatás a középkori Pécsen

A magyarországi királyi szabad városok élén a késő középkorban általában a bíró (*iudex, Richter*) és a 12 esküdt polgár (*iurati cives, Geschworenen Bürger/ Ratsherren*) alkotta, a polgárság egésze, vagy egy meghatározott része által választott városi magisztrátus állt. A szóban forgó hatóság által kiadott latin nyelvű oklevelek *intitulacio*-jában azonban egyáltalán nem, vagy csak kivételes esetben, fordul elő direkt módon a 'városi tanács' (*consilium civitatis*) kifejezés, tudniillik helyette a „bíró és az esküdt polgárok” (*iudex et iurati cives*) kitétel olvasható. Ezen a ponton érdemes utalni arra, hogy bár néhány nyugat-magyarországi, illetve erdélyi szász város élén polgármestert (*magister civium, Bürgermeister*) is említenek a források, a legtöbb helyen a város feje a választott bíró volt, aki – egyéb feladatai mellett – minden, a város polgárai körében kezeltetett pert eldönthetett.¹

Polgármesterekkel a Mohács előtti időszakban kizárólag a németek által lakott magyarországi városokban találkozunk, közülük is elsősorban azokban, amelyek a nyugati határszélen feküdtek (pl. Pozsony, Sopron). Itt ugyanis akadálytalanul érvényesült az osztrák hatás. Ez a jelenség ebben a régióban azonban nemcsak a nagyobb városokban, hanem a körülöttük elhelyezkedő mezővárosokban is megfigyelhető, sőt még Csepregen is kimutatható. Kubinyi András hívta fel a figyelmet arra, hogy bár az egyik városban a polgármester, a másikban pedig a bíró volt a város tényleges feje, Magyarországon mind a polgármestert, mind pedig a bírót választották. Következésképpen ezek a tiszt-

¹ KUBINYI 1993. 16-17. Az erdélyi – részben vagy egészben – szászok által lakott városok okleveles forrásában a *iurati cives* kifejezés mellett időnként felbukkan a *iurati consules* megjelölés is. Ld. pl. Kolozsvár I. 183., 291. Tény továbbá, hogy a városi tanács megjelölésére a hazai német nyelvű városi oklevelek a latin nyelvű diplomák *iudex et iurati cives* kitételétől eltérően, az esetek zömében, a tanács (Rat) kifejezést használták. Pl. „Der richter, der ganz ratt zu Gvunss”, „Richter vnd der rat der stat ze Prespurk”, „Wir der burgermeister, richter, rate vnd die ganz gemain der stat zu Ödenburg”. In: Sopron I/2. 173., 207., 218., 309., 312. „Richter vnd Rate der Stat Ofen” = WStLaA 2674. sz. oklevél (QGSW II/2. 2674. sz. regesztá), „Richter vnd der Rat der Stat zu Funffkirchen” = WStLaA 3050., 3089., 3109. sz. oklevelek (QGSW II/2. 3050., 3089., 3109. sz. regeszták). Elvértve előfordult a tanácsnok (Ratsherr) kifejezés is. Pl. „Wir Sigmünd Braün Richter, und alle geschworen Ratherrn der Stad Clauszenbürg”. In: Kolozsvár I. 313. A fenti, a település bírójára, polgármesterére, illetve tanácsára (esküdt polgárait/tanácsnokaira) vonatkozó kifejezések részben a városi oklevelek *intitulacio*-jában, részben pedig a szóban forgó diplomák *eschatocollum*-ában találhatók. A magyarországi német nyelvű városi oklevéladásra ld. SOLYMOSI 2011. 486-490.

ségviselők nem tekinthetők teljesen azonosnak a nyugat-európai vagy német polgármesterekkel.²

Az erdélyi szászok városaiban, miként fentebb már említettük, a középkor során szintén felbukkant a polgármesteri tisztség. Ennek egyértelműen az adja a magyarázatát, hogy az itteni szászok körében hosszú ideig megmaradt a királybírói intézmény (*iudex regius/regalis*, *Königsrichter*), és a királybírók csak a középkor végére váltak választott tisztségviselőkké. A fentiek ismeretében, példának okáért, a Nagyszeben (Hermannstadt) városának életét irányító magisztrátus a késő középkorban egy meglehetősen nagy létszámú testületnek tekinthető. Tagjai között találjuk a polgármestert (*Bürgermeister*), a királybíró (Königsrichter), a szebeni szék bíróját (*Stuhlrichter*), továbbá a gazdasági ügyek intézőjét (*Stadthann*), akik a tizenkét főből álló kisebb tanács-csal együtt igazgatták a várost.³

A középkori Magyarországon a bírót és az esküdteket minden évben Szent György napján (április 24.) választották.⁴ Azokban a városokban, ahol németek és magyarok alkották a lakosságot, a 15. század során gyakoriak voltak a két etnikum közti ellentétek. Ezek a konfliktusok azonban végső soron nem nemzetiségi, hanem társadalmi problémákból fakadtak, és kimenetelük, magától értetődően, befolyásolta a városi magisztrátus összetételét is.

Budán az 1439. évi felkelést követően megreformálták a város vezetését. Albert király közbelépésére új tanácsválasztási rendszer született. Ez a „német” és a megerősödött „magyar” vezetőréteg kompromisszumán alapult. Ennek megfelelően a 12 főt számláló tanácsot ezentúl nem a népgyűlésnek, hanem a lelépő tanács által kijelölt száztagú testületnek (*Hundertmannschaft*, *centum viri*, *százférfiak*) kellett választania. Ez az új testület, amelyben helyet kaptak a céhek és a kézművesek is, egyenlő arányban németekből és magyarokból állt. Kikötötték továbbá azt is, hogy a tanácsstagok fele mindig magyar legyen, a bíró pedig évente váltakozva német, illetve magyar. A fenti megegyezés modellértékűnek bizonyult: Hunyadi Mátyás, a Szilágyi Mihály kormányzó által 1458-ban jóváhagyott, uniónak nevezett kölcsönös megegyezés után, 1486. május 17-én arra szólította fel Kolozsvár városát, hogy a tisztségviselők megválasztásánál a Budán kialakult szokást és eljárást kövesse. Röviddel ez után, 1488. május 5-én kelt oklevelében, Mátyás megparancsolta Buda bírójának és tanácsának, hogy hiteles másolatban közöljék a kolozsváriakkal a bíró, a tanács és a százférfiak választásával kapcsolatos szabadságaikat és szokásaikat. A budaiak, eleget téve a király felszólításának, 1488 júniusában, hét cikkelybe foglalva, megküldték ezeket a szabadságokat a kolozsvári városvezetésnek.⁵

² KUBINYI 1993. 16. A középkori pozsonyi bírók, polgármesterek és esküdtek (városi tanácsosok) listáját ld. ORTVAY 1894. 351-386.; 387-400.; 401-432. A késő középkori és kora újkori (15-16. századi) soproni városbírák és polgármesterek összetett és komparatív társadalomtörténeti vizsgálatára több munkájában Goda Károly tett kísérletet. Ld. GODA 2004.; GODA 2007.; GODA 2008.; GODA 2011.

³ KUBINYI 1993. 16-17.; DRASKÓCZY 1993. 19.; ECKHARDT 2000. 123-124.; PAKUCS-WILLCOCKS 2011. 52

⁴ HAJNIK 1899. 85-86.

⁵ Budapest 2000. 40.; Kolozsvár I. 192-193., 275., 280-285.; JAKAB 1870. 467-473.; KISS 1997. 293.

Az autonómiát megtestesítő városi magisztrátus gazdasági, közigazgatási és igazságszolgáltatási feladatokat látott el, és saját pecséttel megerősített közhitelű okleveleket bocsátott ki. Az egyházi és világi földesúri városok, illetve a mezővárosok (*oppidumok*) korlátozott autonómiával rendelkeztek, bírójuk választásába a földesúr beleszólhatott, akár ki is jelölhette magát az előljárót, esküdteik száma pedig gyakran 12-nél kevesebb volt.⁶

A pécsi polgárok, akik között magyarokat, németeket, újlatin nyelvet beszélőket, azaz „olaszokat”, valamint horvátokat egyaránt találunk, dacára annak, hogy jogilag az itteni püspök és káptalan jobbágysai voltak, autonómiával rendelkeztek.⁷ Bár kiváltságaiuk teljes körét nem ismerjük, az azonban kétségtelen, hogy maguk választották a városi magisztrátust. Leszámítva a 12. században felbukkanó előljárókat (*prepositus, maior hospitum, villicus*), tizenegy magyar és német bírót, illetve három esküdtet ismerünk név szerint a Mohács előtti időszakból, polgármesterről (*magister civium, Bürgermeister*) viszont nincs tudomásunk.⁸ A bírók közül ketten (Sáfár Mihály, illetve Székely Pál) legalább két alkalommal álltak Pécs élén, és az sem zárható ki, hogy esetleg megszakítás nélkül több évig irányították a város életét. Székely Pálról ugyan még azt is tudjuk, hogy nemes volt, ám a többi bíró minden bizonnyal kereskedő vagy kézműves lehetett. Érdemes megemlíteni továbbá: roppant valószínű, hogy a város bírái között nem volt „olasz” származású, pedig a 14-15. században, sőt még később is, szép számmal éltek gazdag vallon, illetve olasz polgárok Pécsen.⁹

ELÖLJÁRÓK/BÍRÓK ÉS ESKÜDT POLGÁROK EMLÍTÉSE

ELÖLJÁRÓK/BÍRÓK

1181 előtt	Marcel prépost (<i>Marcellus prepositus</i>)
1181	Herman a telepések előljárója (<i>Hermann maior hospitum</i>)
1290	Ponch villicus
1352. 01. 11.	Schreiber mester (<i>magister Schreiberius iudex</i>)
1371. 12. 09.	néhai Jakab (<i>condam Jacobus iudex</i>)
1375. 08. 23.	néhai Domokos (<i>condam Dominicus olim iudex</i>)
1375. 08. 23.	János fia Jakab (<i>Jacobus filius Johannis iudex</i>)
1379. 03. 22.	Mayos fia János (<i>Johannes filius Moyus(?) iudex</i>)
1409. 11. 05.	N. néhai bíró (<i>N. quondam iudex</i>)
1424. 04. 19.	Mátyás fia Sáfár György (<i>Georgius Saphar filius Mathie</i>)

⁶ BÁCSKAI 1971. Ld. még PETROVICS 2009c.

⁷ A középkori Pécs városának polgáira ld. PETROVICS 2001.; Uő 2005; Uő 2008. 44-46., 56-58., 62-63.; Uő 2009a; Uő 2009b 73-74., 82-83.; Uő 2011.; Uő 2012a; Uő 2012b.

⁸ Az 1526 és 1543, vagyis a város török kézre kerülése közötti időszakból mindössze egy bírónak a nevét ismerjük. Őt Schreiber Farkasnak hívták, és az említett periódusban három alkalommal is (1528, 1536, 1542) a város élén találjuk. Nem kizárt, hogy Schreiber Farkas már 1526 előtt is bíróként tevékenykedett Pécsen, bár erre vonatkozó biztos hitellő forrás nem maradt fenn. Vö. PETROVICS 2008. 56-57., 62.

⁹ PETROVICS 2012a.

1437. 06. 24. Árpády György (*Georgius Arpady iudex*)
 1443. 12. 04. Veres Balázs (*Blasius Veres iudex*)
 1460. 04. 02. Sáfár Mihály (*Michael Safar iudex*)
 1464. 06. 21. Alszezi Balázs néhai bíró (*Blasius Alzezi olim iudex*)
 1464. 06. 21. Sáfár Mihály (*Michael Safar iudex*)
 1465. 03. 08. Sáfár Mihály (*Michael Safar iudex*)
 1500. 06. 05. nemes Székely Pál (*Paulus nobilis Zekel iudex*)
 1507. 06. 02. Székely Pál (*Paulus Zekel iudex*)
 1528. 02. 06. Schreiber más néven Kochaim Farkas (*Wolfgangus Schreiber alias Kochom iudex, circumspectus*)
 1536. 00. 00. Schreiber Farkas (*Wolfgangus Schreiber civis et iudex civitatis Quinqueecclesiense* (Sic!))
 1542. 07. 01. Schreiber Farkas (*Wolfgangus Schrayber alias iudex, nobilis*)¹⁰

ESKÜDT POLGÁROK

1464. 06. 21.: Alszezi Balázs (*Blasius Alzezi iuratus civis olim iudex*)
 Mihály szabó (*Michael sartor*)
 Fábián szabó (*Fabianus sartor*)¹¹

A PÉCS VÁROSA ÁLTAL KIADOTT OKLEVELEK

A pécsi városi tanácsnak tíz, a keltezés alapján egyértelműen azonosítható oklevele maradt fenn. A szóban forgó dokumentumok közül hét latin, három pedig német nyelven íródott. Az említett oklevelek közül négyet a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárában, ötöt a Bécsi Városi Levéltárban, egyet pedig Firenzében a Medici-levéltárban őriznek.¹²

¹⁰ PETROVICS 2001.; Uő 2008. 44-46., 56-58., 62-63.; Uő 2009A; Uő 2009b 73-74., 82-83.; Uő 2011. 79-80. Uő 2012a; Uő. 2012B.; REGÉNYI 2001. 106. Vö. FEDELES 2011. 143.

¹¹ PETROVICS 2011. 79. Itt jegyezzük meg, hogy Pécs középkori történetéből ismerünk olyan oklevelet is, amely említést tesz a város bírójáról, esküdt és más polgáiról, de a diploma nem adja meg a város előjáróinak és esküdtjeinek nevét. A szóban forgó, 1427-ben kelt kútfő szerint a Mecsek-alji város bírója, esküdt és más polgárai Henrik pécsi püspök Márton nevű várnagyával együtt elfogták és a püspök börtönébe zárták Kisasszonyfalvi Pál fia: István fia: Lászlót. Vö. PETROVICS 2001. 174.

¹² 1375. 08. 23. = DI. 6294.; 1379. 03. 22. = DI. 6599.; 1424. 04. 19. = DI. 11500.; 1443. 12. 04. = DI. 92958. A Bécsi Városi Levéltárban található oklevelek kiállításának időpontja: 1437. 06. 24., 1445. 01. 29., 06. 12., 07. 31., 1507. 06. 02. Regesztáik: QGSW Abt. II. Bd. II. 2605., 3050., 3089., 3109., Bd. IV/1. 5849. 1465. 03. 08. = ASF MAP F139 Doc. 215. (Szövege kiadva: PETROVICS 2011. 80.)

Dátum	Jelzet/Lelőhely	Fennmaradási forma	Nyelv	Pecsét
1375. 08. 23.	DL. 6294	Eredeti	Latin	-
1379. 03. 22.	DL. 6599	Eredeti	Latin	-
1424. 04. 19.	DL. 11500	Eredeti	Latin	Függő
1437. 06. 24.	WStLaA 2605	Eredeti	Latin	Rányomott
1443. 12. 04.	DL. 92958	Eredeti	Latin	Rányomott
1445. 01. 29.	WStLaA 3050	Eredeti	Német	Rányomott
1445. 06. 12.	WstLaA 3089	Eredeti	Német	Rányomott
1445. 07. 31.	WStLaA 3109	Eredeti	Német	Rányomott
1465. 03. 08.	ASF MAP F139 Doc. 215.	Eredeti	Latin	Rányomott
1507. 06. 02.	WStLaA 5849	Eredeti	Latin	Rányomott

Miként azt a fenti táblázat mutatja, a pécsi városi kiadványok között csupán egyetlen privilegiális formában készült, függőpecséttel megerősített oklevelet fedezhetünk fel. A többi rányomott pecséttel ellátott nyílt- (ún. pátens), illetve zárt oklevél volt. A vizsgált pécsi dokumentumok alapvetően magánügyleteket foglaltak írásba, és más magyarországi városokhoz hasonlóan, a 14. század utolsó harmadától mutathatók ki. Az önálló, a városi magisztrátus által kibocsátott oklevelek a főfoglalkozású jegyző által vezetett városi kancellárián készültek. Így lehetett ez Pécs esetében is. A Mecsek-alji várossal kapcsolatosan jegyző (*notarius*, *schreiber*) működését bizonyító okmánnyal 1445-ben találkozzunk legkorábban. Magyarországon a jegyzők kinevezésével felálló városi kancelláriák átvették számos olyan ügy intézését (végrendeletek, adásvételi szerződések írásba foglalása, örökségi ügyek intézése), amelyek korábban a hiteleshelyek hatáskörébe tartoztak. Roppant valószínű, hogy az önálló városi kiadványok megjelenését Pécsen is megelőzte egy átmeneti időszak, amelynek során a város vezetője (*villicus*, *iudex*) az itteni székeskáptalannal közösen állított ki hiteles oklevelet.¹³

A *sigillum* 1424. évi felbukkanása arra utal, hogy Pécs Zsigmond uralkodása alatt juthatott pecséthasználati joghoz. A *sigillum* használatának engedélyezését a város püspök-földesura (Alsáni Bálint, esetleg az Albeni-testvérek egyike) járhatta ki Zsigmondnál. Sajnos, a pecséthasználatot engedélyező királyi kiváltságlevél nem maradt fenn. Roppant sajnálatos továbbá, hogy az 1424. évi oklevélen a természetes színű viaszpecsétnek a zöld-lila sodraton csak egy pici töredéke maradt meg, amiből sem a pecsét nagyságára, sem annak ábrájára nem lehet következtetni.¹⁴

¹³ Általános jelenségnek számít, hogy a magyarországi városi kiadványok formuláikban a hiteleshelyek okleveleit követték. Sopron és Pozsony esetében megfigyelhető, hogy az első városi kiadványok elkészítésében a johannitáknak, illetve a Szent Szalvátor-társaskáptalannak jelentős szerep jutott. Vö. MAJOROSSY-SZENDE 2012. 321-322.

¹⁴ HOLUB 1958. 137-138.; PETROVICS 2008. 53. Weböczy István „Hármaskönyve” megörökítette annak emlékét, hogy pecséthasználati joggal nemcsak a királyi szabad városok, hanem a mezővárosok is rendelkezhetek. Vö. Tripartitum II. R. 13c. 3. §. (247. old.)

Pécs esetében a városi hatóság 1445. június 12-én kibocsátott oklevelén találunk „értékelhető” *sigillum*-ot. A zöld viaszpecsét átmérője 35 mm, köriratában pedig a következő szöveg szerepel: *Sigillum Civitatis Quinqueecclesiensis*. A *sigillum* ormos kaputornyot ábrázol, amely fölött rácsozat, valamint a toronytól jobbra és balra ormos várfalrészlet látható, s az egész felett két keresztbetett kulcs lebeg. Ez utóbbi nyilvánvalóan Szent Péterre utal, aki a székesegyház patrónusa volt. Ezt a pecsétet a 16. század elején egy olyan *sigillum* váltotta fel, amely az öt kápolnájú bazilikát ábrázolta.¹⁵

Pécsnek, más magyarországi városokhoz hasonlóan, volt egy kisebb pecsétje (*sigillum minus*) is. Ezt az 1465. március 8-án kelt városi kiadvány bizonyítja. Sajnos, a Firenzei Állami Levéltárban található oklevélen csak a *sigillum minus* nyoma látszik, ebből fakadóan maga a pecsétkép és a körirat rekonstruálhatatlan.¹⁶

Egyértelmű bizonyítékok tanúsítják, hogy a városi magisztrátus mellett az egyes polgárok is adtak ki oklevelet: 1414-ben Gerhard Jung, 1439-ben Haman Antal (Anton Haman), 1470-ben pedig Spaynar/Spanac. Közülük viszont egyedül csak a Spaynar/Spanac nevű polgárnak volt (gyűrűs)pecsétje. Saját pecsét hiányában Gerhard Jung, illetve Haman Antal két-két köztisztelőben álló bécsi polgárt kért meg arra, hogy pecsétjükkel hitelessítsék az általuk kiadott oklevelet.¹⁷

Irodalomjegyzék

Archivio di Stato di Firenze. Mediceo avanti il Principato.

BÁCSKAI VERA: A mezővárosi önkormányzat a XV. században és a XVI. század elején. In: Bónis György–

Degré Alajos: Tanulmányok a magyar helyi önkormányzat múltjából. Bp. 1971. 9–34.

BÁCSKAI VERA-GYÁNI GÁBOR-KUBINYI ANDRÁS: Budapest története a kezdetektől 1945-ig. Bp. 2000.

Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára. Mohács előtti gyűjtemény.

DRASKÓCZY ISTVÁN: Az erdélyi százsz városok. In: Rubicon 4 (1993) 8–9. szám. 19.

ECKHART FERENC: Magyar alkotmány és jogtörténet. Szerk. Mezey Barna. Bp. 2000.

FEDELES TAMÁS: „Éztán Pécs tűnik szemünkbe” A város középkori története 1009–1526. Pécs, 2011.

GODA KÁROLY: A város élén. Sopron polgármesterei a 15–16. század fordulóján. In: Soproni Szemle 58 (2004) 4. szám 308–328.

GODA KÁROLY: A város igazgatási szerkezete Sopronban a középkor végén. In: Soproni Szemle: 61 (2007) 255–272.

GODA KÁROLY: A hatalom szociológiája: közéleti városvezető csoportok a 15–16. századi Sopronban. In: Urbs: magyar várostörténeti évkönyv III. 2008. 111–131.

GODA KÁROLY: A soproni városvezető réteg a 15–16. században. A polgármesteri és városbírói tisztség összehasonlító igazgatás- és társadalomtörténete. Kézírtas PhD értekezés. ELTE, 2011.

HAJNIK IMRE: A magyar bírósági szervezet és perjog az Árpád- és a vegyes-házi királyok alatt. Bp. 1899.

HOLUB JÓZSEF: Pécs város pecsétjei. In: JPMÉ 3 (1958) 136–146.

JAKAB ELEK: Kolozsvár története I. Buda, 1870.

A pécsi Janus Pannonius Múzeum Évkönyve, Pécs.

KISS ANDRÁS: Kolozsvár város önkormányzati fejlődés az 1458-as „unióig” és kiteljesedése az 1568-as királyi ítélettel. In: Erdélyi Múzeum 59 (1997) 3–4. füzet. 289–297.

¹⁵ HOLUB 1958. 137–144.

¹⁶ PETROVICS 2011. 78., 80.

¹⁷ PETROVICS 2001. 172–173.; PETROVICS 2005. 278–279.; PETROVICS 2012b 404.

- JAKAB ELEK: Oklevéltár Kolozsvár története első kötetéhez. Buda, 1870.
- KUBINYI ANDRÁS: Városi szervezetek a középkori Magyarországon. *Honismeret* 21 (1993) 6. szám 15–19.
- MAJOROSSY JUDIT-SZENDE KATALIN: Libri civitatum. Városkönyvek a középkori Magyar Királyság közigazgatásában. In: *Tiszteletkőr*, 319–330.
- ORTVAY TIVADAR: Pozsony város története III. Mellékletek Pozsony 1300–1526. évi történetéhez. Pozsony, 1894.
- MÁRIA PAKUCS-WILLCOCKS: "Alle die so jnn kreiß der Mauren wonen werden hermannstaedter genannt": Neighbours and Neighbourhoods in Sixteenth-Century Sibiu. In: *Colloquia. Journal for Central European History*. (Universitatea Babeş-Bolyai. Cluj-Napoca, Romania) Vol. XVIII, 2011. 52.
- PETROVICS ISTVÁN: A középkori Pécs polgárai. In: Font Márta (szerk.): Pécs szerepe a Mohács előtti Magyarországon. Tanulmányok Pécs történetéből 9. Pécs. 163–196.
- PETROVICS ISTVÁN: Újabb adatok a középkori Pécs polgárságának történetéhez. In: *Studia professoris – professor studiorum. Tanulmányok Érszegi Géza hatvanadik születésnapjára*. Szerk. Almási Tibor – Draskóczy István – Jancsó Éva. Magyar Országos Levéltár. Bp. 2005. 275–279.
- PETROVICS ISTVÁN: Városi elit a középkori Dél-Magyarországon. Pécs, Szeged és Temesvár esete. In: *Urbs. Magyar Várostarténeti Évkönyv*. III. Bp. 2008. 41–69.
- PETROVICS ISTVÁN: Bastogne-i Henrik pécsi polgár és végrendelete. In: *Pécsi Szemle* 12 (2009) 4. szám 2–9.
- PETROVICS ISTVÁN: Foreign Ethnic Groups In The Towns of Southern Hungary. In: Derek Keene – Balázs Nagy – Katalin Szende. Eds. *Segregation-Integration-Assimilation. Religious and Ethnic Groups in the Medieval Towns of Central and Eastern Europe. Historical Urban Studies Series*. Ashgate, 2009. 67–88.
- PETROVICS ISTVÁN: Lippa város igazgatásának és kézműiparának néhány kérdése a késő középkorban. In: *Bessenyei József-Draskóczy István (szerk.): Pénztörténet – gazdaságtörténet. Tanulmányok Buza János 70. születésnapjára*. Bp. – Miskolc, 2009. 292–299.
- PETROVICS ISTVÁN: Közjegyzők a középkori Pécsen: Pozsegavári Márton fia: Balázs. In: *Aetas* 26 (2011) 3. szám. 68–80.
- PETROVICS ISTVÁN: A középkori Pécs idegen származású polgárai. In: *Tiszteletkőr*, 283–292.
- PETROVICS ISTVÁN: Gurman Kristóf hagyatékának ügye. In: Bagi Dániel-Fedeles Tamás-Kiss Gergely (szerk.): „Köztes-Európa” vonzásában. Ünnepi tanulmányok Font Márta tiszteletére. Pécs, 2012. 399–407.
- Quellen zur Geschichte der Stadt Wien. II. Abteilung. Regesten aus dem Archive der Stadt Wien. Bearbeitet von KARL UHLIRZ. Band 1–3, Wien, 1898–1904.
- REGÉNYI, KUND MIKLÓS: Die ungarischen Konvente der oberdeutschen Karmelitenprovinz im Mittelalter. Budapest–Heidelberg. 2001.
- SOLYMOSI LÁSZLÓ: Anyanyelv és jogi írásbeliség a középkori Magyarországon. In: *Történelmi Szemle* 53 (2011) 4. szám 479–501.
- HÁZI JENŐ: Sopron szabad királyi város története. 1. rész – 2. kötet. Oklevelek és levelek 1407-től 1429-ig. Sopron, 1923.
- MIKÓ GÁBOR-PÉTERFI BENCE-VADAS ANDRÁS (szerk.): *Tiszteletkőr. Történeti tanulmányok Draskóczy István egyetemi tanár 60. születésnapjára*. Bp. 2012.
- Werböczy István Hármaskönyve*. Fordította. Dr. Kolosvári Sándor és dr. Óvári Kelemen. Magyarázó jegyzetekkel kíséri dr. Márkus Dezső. Bp. 1897.
- Wiener Stadt- und Landesarchiv, Wien, Österreich.